

Europautvalget

INFORMASJONSPAKKE FRA FAGGRUPPE PÅ EØS/EU

23. SEPTEMBER 2020

Det vises til innkalling til møte i Europautvalget, sendt 16. september. Møtet finner sted 23. september. Møtet vil finne sted digitalt pga. covid-19. Fra regjeringen stiller utenriksminister Ine Eriksen Søreide og næringsminister Iselin Nybø. Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon (utredningsseksjonen, stortingsbiblioteket og internasjonal avdeling) har utarbeidet nedenstående bakgrunnsinformasjon knyttet til sakene på dagsordenen og andre aktuelle EU/EØS-saker.

Næringsministeren og utenriksministeren vil redegjøre for:

- Status for brexit og forhandlingene om Norges fremtidige forhold til Storbritannia

Utenriksministeren vil redegjøre for:

- Norges samarbeid med EU under covid-19-pandemien
- Situasjonen i Hviterussland
- Valg av ny generaldirektør i WTO, status i WTO-forhandlinger, samt valg av ny generaldirektør i OECD

Rettsakter

- Aktuelle rettsakter for møtet i EØS-komiteen 25. september

Andre aktuelle EU/EØS-saker

- EU-Kommisjonen foreslår økte klimaambisjoner
- Europaparlamentet – plenumsmøte 14. – 17. september 2020

Næringsministeren og utenriksministeren vil redegjøre for:

Status for brexit og forhandlingene om Norges fremtidige forhold til Storbritannia

Storbritannia trådte formelt ut av EU 31. januar i år, men utmeldingsavtalen medfører en overgangsperiode ut 2020. I denne perioden er landet omfattet av EUs regler og avtaler uten å delta i beslutningsprosessen. Overgangsperioden kunne forlenges, men den britiske regjeringen ønsket ikke dette. Overgangsperioden gjelder derfor bare ut året. EU og Storbritannia startet forhandlingene om en avtale om det framtidige forholdet rett før utbruddet av covid-19 pandemien. Direkte og indirekte har covid-19 forsinket forhandlingene. Forhandlingene har den siste siden også vært preget av økende grad av mistillit og frustrasjon, særlig fordi den britiske regjeringen har erkjent at et nylig framlagt lovforslag vil bryte med landets internasjonale forpliktelser i utmeldingsavtalen. Det er også uklart hvor stor fremdriften har vært i forhandlingene mellom EFTA-EØS-landene (inkludert Norge) og Storbritannia. Her har det også vært nødvendig med digitale forhandlinger og de britiske forhandlerne har ennå ikke noe mandat for disse forhandlingene fra sin regjering.

EU-Storbritannia

Forhandlingene mellom EU og Storbritannia om det framtidige forholdet startet i mars 2020, men har gått sakte og havnet i skyggen av pandemihåndteringen. Partene møttes igjen til fysiske forhandlinger i London 8. – 11. september.

Det forhandles om en rekke temaer, inkludert handel med varer og tjenester, fisk, transport, justissamarbeid og konkurranse- og statsstøtteregler. Det er stor avstand mellom partene og EU har etterlyst konkrete forhandlingstekster fra britisk side. Spesielt er det stor avstand knyttet til det EU omtaler som like konkurransevilkår (*«level playing field»*). EU mener at dersom Storbritannia som en stor og geografisk nær handelspartner, skal få fri tilgang til EUs indre marked, må landet forplikte seg til ikke å gi sine virksomheter fordeler. Dette medfører at EU mener landet må følge regler knyttet til konkurranse og statsstøtte, men også regler knyttet til miljø og arbeidstakerrettigheter. Storbritannia har ikke ønsket å forplikte seg til dette og viser bl.a. til at EUs avtale med Canada ikke omfatter slike regler. Boris Johnson sa tidligere i september at dersom det ikke oppnås en avtale innen 15. oktober, bør partene erkjenne at handelen fra 2021 vil skje etter WTO-vilkår.

Den siste forhandlingsrunden ble også sterkt preget av at den britiske regjeringen den 9. september la fram et forslag til en såkalt indre markedslov som skal regulere handelen mellom England, Nord-Irland, Skottland og Wales, og de negative reaksjonene i EU til dette. Regjeringen erkjente overfor parlamentet at forslaget vil bryte med landets internasjonale forpliktelser i utmeldingsavtalen (*«breaking international law in a [‘very specific and limited way’](#)»*). Dette vakte oppsikt både i det konservative partiet, opposisjonen, skotske og walisiske ledere, sentrale politikere i USA og ikke minst i EU. Mange stilte spørsmål om poenget med å forhandle fram en avtale dersom Storbritannia ikke føler seg forpliktet til å følge den og er også urolige for stabiliteten på den irske øya. Dette ble om mulig forsterket av at statsråden for Nord-Irland i møtet med det britiske parlamentet 16. September [nektet å forplikte regjeringen til å følge en juridisk tvisteløsningsmekanisme i utmeldingsavtalen](#) i de tilfeller hvor regjeringen ikke skulle være enig i utfallet i en tvisteløsningsprosess.

Det vanskeligste punktet i forhandlingene om utmeldingsavtalen var nettopp forholdet mellom Den irske republikken og Nord-Irland (ref diskusjonene om «Back Stop»). Fredsavtalen (den såkalte Good Friday Agreement) fra 1998 forutsetter at det ikke skal være en fysisk grense på den irske øya. For å unngå dette ble det i utmeldingsavtalen enighet om at Nord-Irland i praksis blir del av EUs indre marked for varer. Dette kan revurderes hvert fjerde år. En felles komité skal håndtere detaljene i dette, blant annet vurdere hvilke varer som må ilegges toll når det eksporteres

til Nord-Irland fra resten av Storbritannia fordi det er en fare for at de kan ende opp i Den irske republikken og dermed EU. Den britiske regjeringens lovforslag går nå inn for at det ensidig skal bli opp til britiske myndigheter å vurdere dette.

Flere på EU-siden har stilt spørsmål om det nå i det hele tatt er et poeng å fortsette forhandlingene. Det ble avholdt et [ekstraordinært møte i den felles komiteen mellom EU og Storbritannia torsdag 10. september](#). Her skal EU ha krevd at Storbritannia reverserer sitt lovforslag innen utgangen av måneden. Hvis ikke, vil EU igangsette juridiske prosesser, inkludert muligheten for handelssanksjoner mot Storbritannia. Den britiske regjeringen avviste EUs krav. For å [imøtekomme et visst opprør i egen partigruppe](#) i det britiske parlamentet, foreslo statsminister Johnson 16. september å endre lovforslaget slik at parlamentet vil måtte stemme over om regjeringen kan iverksette den delen av den nye loven som bryter med internasjonale forpliktelser i utmeldingsavtalen med EU. Regjeringen presiserte 17. september at dette kun vil være påkrevd dersom EU undergraver det grunnleggende formålet med Nord-Irlandprotokollen i utmeldingsavtalen.

President i Europakommisjonen var i sin [tale til Europaparlamentet 16. september om unionens tilstand](#) tydelig på at Storbritannia nå måtte gjenvinne tillit. Hun viste til at utmeldingsavtalen var godkjent både av Europaparlamentet og det britiske parlamentet som garanti for borgeres rettigheter, finansielle interesser, integriteten i det indre marked og fredsavtalen mellom Irland og Nord-Irland, og som eneste utgangspunkt for the fremtidige forholdet. Avtalen kunne ikke endres ensidig. Hun viste til uttalelser fra Thatcher om at *“Britain does not break Treaties. It would be bad for Britain, bad for relations with the rest of the world, and bad for any future Treaty on trade”*. Europaparlamentet [uttalte 11. september](#) at det ikke vil godkjenne noen avtaler med Storbritannia dersom Storbritannia bryter eller truer med å bryte med utmeldingsavtalen. Europaparlamentet var også tydelig på at en avtale må være på plass innen utgangen av oktober senest, for å tillate nok tid til behandling før utgangen av året.

Norge-Storbritannia

Norge forhandler sammen med Island og Liechtenstein om en framtidig handelsavtale med Storbritannia og bilateralt om blant annet fisk, helse, utdanning og justis. Pandemien forsinket oppstarten av forhandlingene, men et første digitalt møte med britisk side fant sted 7. mai. Det har senere vært flere digitale møter, men det er uklart hvor stor fremdriften har vært, bl.a. fordi de britiske forhandlerne ikke har et formelt mandat fra sin regjering.

Bakgrunn

Norge inngikk i desember 2018 en [skilsmisseavtale med Storbritannia](#) sammen med Island og Liechtenstein. Avtalen trådte i kraft i det Storbritannia gikk ut av EU og EØS 31. januar 2020. Den gjenspeiler i stor grad skilsmisseavtalen mellom EU og Storbritannia på de områder som er relevante for EØS-avtalen, med spesielt fokus på borgeres rettigheter.

Viktig for norske aktører (næringsliv, studenter, arbeidstakere mm.) er at overgangsordningen som er avtalt ut året (2020), også gjelder for Norge (og de andre EØS-EFTA-landene). Dette er nedfelt i [egen lov vedtatt av Stortinget i mars](#).

Fremtidig avtale

I [Europautvalget 10. juni i år](#) erkjente utenriksministeren at det er svært lite tid til rådighet for forhandlingene og at dette også betyr at Stortinget kan få svært liten tid til vedtaksprosessen. På spørsmål fra Svein Roald Hansen (A) hvor realistisk det var å oppnå en avtale nå i høst, sa utenriksministeren at regjeringen *«jobber ut fra arbeidshypotesen om at vi kommer til enighet»*. Hun viste til at denne type forhandlinger ofte har en tendens til å løsne ganske kraftig på slutten, og at noen av de områdene som er spesielt vanskelige mellom Storbritannia og EU, ikke er direkte relevante for Norge. Dette ga regjeringen *«tro på at vi skal klare å få det til»*. Derfor mente hun

også at ambisjonen om en omfattende, moderne og god avtale med Norge nok var tydeligere uttalt i denne sammenhengen enn i EU-sammenheng.

Regjeringen offentliggjorde 16. juli de [norske målene for forhandlingene](#). Næringsminister Iselin Nybø sa i den forbindelse at regjeringen har som ambisjon å videreføre dagens handel med Storbritannia i så stor grad som mulig, og sikre at norske bedrifter skal få minst like god tilgang til det britiske markedet som hva EUs bedrifter får.

Mer spesifikt ønsker regjeringen blant annet:

- Å videreføre nulltoll på industrivarer.
- Full frihandel for sjømat, altså en forbedring av dagens EØS-regime.
- Forhandlinger basert på dagens handel med jordbruksvarer og beskyttelsen av sensitive norske jordbruksvarer, og samtidig sikre bedre markedstilgang for enkelte jordbruksvarer.
- Å videreføre dagens handel med tjenester i så stor grad som mulig, særlig innenfor skipsfart, telekommunikasjon, ingeniørvirksomhet, finans og forsikring.
- Å videreføre dagens markedsadgang for offentlige anskaffelser, også innenfor forsvar og sikkerhet.
- Et omfattende forhandlingsresultat for klima, miljø og arbeidstakerrettigheter som i avtalen mellom Storbritannia og EU.

Til tross for de ambisiøse målene om videreføring av dagens regime og sikring av bedre markedsadgang for enkelte produkter, advarte næringsministeren i juli samtidig om at norske bedrifter må være forberedt på at betingelsene for handelen ikke vil bli like gode som i dag og at en avtale ikke vil kunne erstatte EØS-avtalen.

Hva Norge eventuelt vil måtte gi i motytelser mot bedre markedsadgang på fisk og enkelte jordbruksvarer, gjenstår også å se.

Fiskeriforvaltning

Den politiske erklæringen som ble inngått mellom EU og Storbritannia sammen med skilsmisseavtalen i 2019 sier egentlig at en avtale på fisk skulle være klar innen juli, altså før den endelige handelsavtalen skulle ferdigstilles. Dette var ikke tilfelle, og partene forhandler fremdeles om fisk. En [viktig konfliktlinje i forhandlingene](#) er de ulike synene på metoden for hvordan fiskekvotene bør fordeles. EU ønsker å basere seg på historiske rettigheter eller en fastsatt fordelingsprosent, også kalt relative stabilitet. Storbritannia ønsker på sin side å basere seg på sonetilhørighet hvor kvotene baseres på hvor fisken er til enhver tid, noe som vil føre til økte rettigheter for britiske fartøy. Storbritannia ønsker også årlige forhandlinger, slik Norge har med EU.

Dersom EU og Storbritannia ikke skulle bli enige om en ny avtale innen utgangen av året, vil EUs fiskeflåte i teorien bli stengt ute fra britisk farvann. I følge *European Fisheries Alliance* vil dette kunne [halvere inntektene til den europeiske flåten og føre til tap av opp til 6000 arbeidsplasser](#). Samtidig vil Storbritannia ifølge Politico (se samme lenke) kunne møte høye tollsatser på den fisken de ønsker å eksportere til EU ved et non-deal scenario ved et scenario hvor fiskekvoter knyttes opp mot markedsadgang for fisk.

Den norske regjeringen skrev i sin uttalelse 31. januar at målet er å få på plass et nytt avtaleverk på fiskeriområdet som inkluderer Storbritannia som en selvstendig kyststat. Det er spørsmål om gjensidig adgang til hverandres farvann, fastsettelse av kvoter, bytte av kvoter, kontrolltiltak og felles forvaltning mellom Norge, Storbritannia og EU for fellesbestandene i Nordsjøen. I tillegg må Storbritannia inkluderes i kyststatsforhandlingene om norsk vårgytende sild, kolmule og makrell.

Den britiske analytikeren Neil Stratton hevder i en rapport [Fair Shares for All](#) (referert til i [Fiskarbladet 14. september](#)) at britene i dag bytter fra seg fisk til Norge for 1,6 milliarder kroner, men får bare fisk for 0,4 milliarder tilbake. Av i alt 217.287 tonn fisk tatt av norske fiskere i britisk sone (i årlig gjennomsnitt i perioden 2010-2016), skal de pelagiske artene makrell, sild og kolmule i snitt ha utgjort 166.920 tonn, til en verdi av rundt 900 millioner kroner (makrell), rundt 200 millioner (sild) og 170 millioner kroner (sei). Fiskebåt-direktør Audun Maråk [er ikke enig i den britiske analysen](#). Han sier at det er en klar ubalanse i tonn, men at norske fiskere ikke er nødt til å ta makrellen i britisk sone, heller ikke kolmule eller sild. Han viser også til at forholdet har vært motsatt i tidligere år.

Beredskap for «no deal» brexit

Utfordringen for Norge og de andre EØS-EFTA-landene vil være den samme som for EU og Storbritannia, nemlig hva som skjer dersom partene *ikke* blir enige om en ny avtale innen utgangen av overgangsperioden, som nå er redusert til noen få uker. I [europautvalgsmøtet i juni](#) sa utenriksministeren at beredskapsavtalene som Norge og Storbritannia hadde blitt enige om ved et no-deal scenario før 31. januar 2020, ikke gjelder automatisk, *«men vi har diskutert det med britisk side at det er mulig å se for seg en løsning der de kommer til anvendelse midlertidig fram til vi får en egnet avtale på plass»*. På de områdene hvor det ikke er aktuelt, vil man falle tilbake på et minimumsregelverk i WTO når det gjelder handel. På mange av de bilaterale områdene viste utenriksministeren til muligheten til å falle tilbake på avtaler som Norge allerede har med Storbritannia, *«som for så vidt er gamle og litt utdaterte, men som kan fungere i en overgangsperiode til vi blir enige om en eventuell ny avtale»*.

Utenriksministeren vil redegjøre for:

Norges samarbeid med EU under covid-19-pandemien

Generelt om Norges samarbeid med EU under pandemien

[Norge har under pandemien samarbeider tett med EUs institusjoner og medlemsland](#) for å hindre smittespredning, sikre forsyninger av medisiner og utstyr, og for å hjelpe norske borgere hjem. Dette ble også understreket av [utenriksminister Ine Eriksen Søreide i redegjørelsen i Stortinget](#) om viktige EU/EØS-saker i mai i år: *«Viruset kjenner ingen landegrenser. Tett koordinering og samarbeid med våre nærmeste europeiske naboer er viktig for å holde smittetallene nede og håndtere situasjonen også her hjemme. Gjennom aktiv innsats og på grunnlag av vår tette tilknytning til EU gjennom EØS og Schengen har vi lyktes å få til gode samarbeids- og konsultasjonsordninger»*.

Det har vært ulike fora for samarbeid: norske ministre har deltatt på regelmessige videomøter med EUs helse- og innenriksministre, Folkehelseinstituttet samarbeider med EUs smittevernbyrå, og Norge deltar i EUs politiske krisehåndteringsmekanisme på ambassadørnivå. Gjennom EØS-avtalen deltar Norge både i Det europeiske legemiddelbyrået (EMA) og i EUs samordningsmekanisme for sivil beredskap.

EØS EFTA-landene er ikke formelt med i EUs samarbeid om innkjøp og fordeling av vaksiner. Men i [EU-strategien for covid-19-vaksiner](#), som er utgangspunktet for Europakommisjonens vaksinekjøp, står det at det er av *«avgjørende betydning, at alle 27 EU-medlemsstatene får adgang til en vaksine snarest mulig. Det samme gjelder medlemslandene i Det Europeiske Økonomiske Samarbeidsområde (EØS)»*. Når Kommisjonen nå har inngått en avtale med legemiddelfirmaet AstraZeneca om kjøp av vaksiner, ble dette løst ved at alle EU-landene går med på å avgi ca. tre prosent av sine vaksiner til Sverige, som deretter videreselger disse til Norge.

Kommisjonen undertegnet 18. september [en avtale med legemiddelselskapet Sanofi-GSK](#) om å kjøpe 300 millioner doser av en kommende vaksine, og er også i samtaler med andre produsenter om å levere koronavaksine til EU.

[Til NRK sier helseminister Bent Høie](#) at: «*Dette arbeidet er ikke ferdig i EU enda. Alt er i støpeskjeen, og hver avtale forhandles for seg, men vi har de samme garantiene som andre. Dette jobbes det nå med i EU, og i systemet er de klar over at de har gitt en politisk forpliktelse til Norge*». Høie understreker at det er et betydelig arbeid som legges ned i norsk utenrikstjeneste for å ivareta Norges interesser.

[EU4Health](#) er et nytt helseprogram som ble lansert i mai i forbindelse med forslaget til et revidert langtidsbudsjett for perioden 2021-27. Det skal bidra til å styrke europeisk helseberedskap og nasjonale helsesystemer ved framtidige pandemier og andre helsekriser. Det skal blant annet skje gjennom å understøtte digital omlegging, styrke koordinering mellom landene, og bidra til økt erfaringsutveksling og datadeling. Det er stor usikkerhet rundt den endelige størrelsen på programmet. Ifølge regjeringens EØS-notat [anslås Norges andel av finansieringen til å være ca. 475 mill. kroner](#) i programperioden. En tilslutning vil kreve Stortingets samtykke.

I sin årstale i forrige uke understreket kommisjonspresident Ursula von der Leyen at det er behov for et sterkere europeisk helsesamarbeid, og at EUs helseprogram må få mye større ressurser. Europaparlamentet vedtok en rapport hvor de krever tiltak for å hindre medisinnmangel i Europa, blant annet gjennom økt farmasøytisk produksjon og oppbygging av et europeisk beredskapsapotek.

Forslag til koordinerte reiserestriksjoner

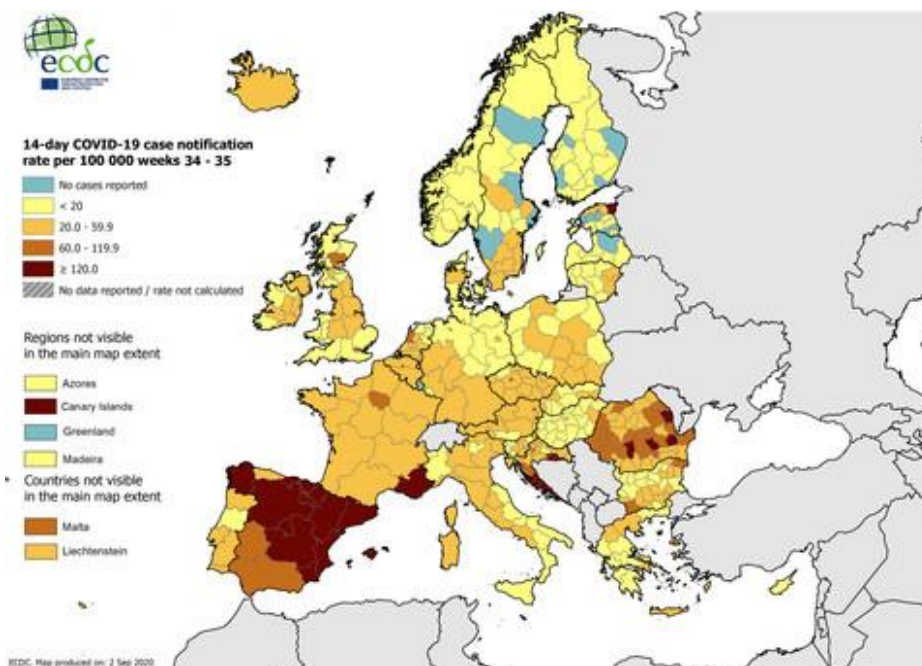
[Europakommisjonen la 4. september fram et forslag](#) til en rådsrekommendasjon om en koordinert tilnærming til begrensninger på fri bevegelse i forbindelse med covid-19-pandemien. Forslaget er fra EUs side merket som EØS-relevant. Det er i forslaget blant annet vist til at det vil gjelde for EØS-landene som følge av deres forpliktelser knyttet til fri bevegelse av personer i det indre marked.

Helseminister Bent Høie bekrefter overfor Aftenposten 7. september at [Norge deltar i dialogen med EU om de nye anbefalingene](#). Avisen skriver at han «mener det er for tidlig å si noe sikkert om forslaget, og er avventende i å kommentere hvilke følger dette får for den norske grensekontrollen mot koronaepidemien».

Kommisjonen skriver i forslaget at medlemslandene har innført mange begrensninger i den frie bevegelsen med begrunnelse i folkehelsen. Disse har store konsekvenser for den frie bevegelse av personer og dermed det indre marked.

Kommisjonen foreslår et system med nasjonale soner og fargekoder der landene må behandle alle regioner likt uavhengig av om det er en region innenfor eller utenfor egne landegrenser. Situasjonen i de ulike regionene skal vurderes ukentlig med utgangspunkt i tallet på nye tilfeller, antall tester og antall nye tilfeller blant dem som testes. Det er også lagt opp til likebehandling av dem som kommer tilbake fra røde regioner, dvs. regioner med høye smittetall. Det er det Europeiske smittevernbyrået (ECDC) som skal ha ansvaret for å innhente data og oppdatere informasjonen om de ulike sonene. Samtidig skal landene informere hverandre og Kommisjonen før nye tiltak innføres. Kommisjonen advarer mot å innføre tiltak for reisende fra røde soner i andre land dersom ikke de samme tiltakene innføres fra røde soner i eget land.

[EUobserver skriver](#) at Kommisjonen både ønsker å hindre ytterligere negative konsekvenser for det indre marked og dermed økonomien som følge av reiserestriksjoner og også redusere usikkerheten for innbyggerne. EUobserver viser i sin artikkel til situasjonen i Europa 2. september basert på tall fra ECDC:

Fra 19. september har Norge regionalt differensierte reiseråd til Finland og Sverige, mens alle danske regioner er røde. Alle andre land i EU og EØS-området og Storbritannia er enten røde eller gule. Se [FNIs smittevernråd ved reise](#).

I en [artikkel i VG 18. september](#) om Kommisjonens forslag til anbefalinger, vises det blant annet til at ingen regioner i Sverige, Danmark og Finland ville vært røde, om Norge skulle fulgt anbefalingene, og at ingen måttet i karantene for å reise til andre land i Norden. På spørsmål om regjeringen frykter at et eventuelt vedtak vil legge press på Norge for å åpne for mer reise, svarer Høie: «Så lenge det er en veldig varierende smittesituasjon i Europa, vil økt reising potensielt kunne medføre importsmitte. Vi er opptatt av at vi må ha strenge krav, inkludert mulighet for å pålegge karantene, for å bevare de gode resultatene vi har oppnådd gjennom felles innsats. Vurderingene av hvilke terskelverdier som skal legges til grunn, bør være opp til landene selv ut fra den situasjonen de står i».

[Europaparlamentet hadde 15. september en debatt om forslaget](#). EUs justiskommisær Didier Reynders presenterte forslaget, og viste til at retten til fri bevegelse i det indre marked er en grunnleggende rettighet og ikke minst er viktig for grenseboere. Generelt mener Kommisjonen at hygiene- og avstandsråd er det viktigste og at reiserestriksjoner bør unngås så langt som mulig. Reynder sa at Schengen har vært under press i lang tid – først pga. migrasjonskrise, så pga. terror og nå pga. covid-19. Det er viktig å unngå at intern grensekontroll blir den nye normalen.

I debatten i Europaparlamentet var det stor støtte til forslaget og behovet for mer koordinering, men mange spurte om hvorfor dette ikke hadde kommet før. Dagens situasjon gjør det vanskelig å kommunisere til innbyggerne. Det er heller ikke alle land som godtar en covid-19 test tatt i alle andre land. I dag mangler også felles definisjoner og dermed sammenlignbar statistikk. Dagens situasjon truer det indre marked og har store effekter for både personer, men også for bedrifter og handelen.

[Medlemslandene skal diskutere forslaget på rådsmøtet 22. september](#). I tillegg skal det også være en mer generell diskusjon om mulighetene for en mer koordinert tilnærming av innsatsen mot Covid-19. Ifølge [Politico](#) har det tyske formannskapet lagt fram et konkret forslag til hvilke harmoniserte data som skal benyttes for å ta beslutninger, og regler for hvordan landene skal informere hverandre og borgerne om nye restriksjoner.

Ifølge [den danske regjeringens notat til Folketingets Europaudvalg](#), er det ventet at medlemslandene overveiende vil være positive til en mer koordinert tilnærming, samtidig som det vil være et ønske om fortsatt autonomi for medlemslandene til å fastsette egne regler. Også den danske regjeringen understreker at det må tas hensyn til «*sundhedsmæssige risici og national kompetence, og dermed at fastlæggelsen af de konkrete indsatser fortsat sker i medlemslandene*». Den danske regjeringen har så langt ikke tatt stilling til forslaget fra Kommisjonen 4. september om en felles tilnærming til reiserestriksjoner.

Samarbeidet med EU om felles innkjøp

Norge [signerte 20. mars en rammeavtale](#) med Europakommisjonen om deltagelse i EU-initiativet Joint Procurement Agreements to procure medical countermeasures (JPA), for felles anskaffelse av legemidler, medisinsk utstyr og verneutstyr. «JPA vil gi oss muligheten til å sikre tilgjengelighet av nødvendig utstyr, ikke bare i håndteringen av koronautbruddet, men også ved utfordringer i fremtiden», uttalte helseminister Bent Høie.

JPA ble godkjent av Kommisjonen i april 2014, og trådte i kraft i juli 2015. Initiativet gir en mulighet for felles innkjøp av medisinsk utstyr og tjenester, men hindrer ikke at deltakerlandene selv inngår kontrakter. Gjennom innkjøpsavtalen fikk Norge i sommer [tilgang til koronamedisinen Remdesivir](#).

Norge signerte avtalen med EU tre dager for sent til å bli med en stor leveranse av respiratorer og smittevernutstyr, [noe regjeringen har blitt kritisert for](#). Etableringen av JPA er nedfelt i kapittel 5 i Europaparlaments- og rådsbeslutningen [Helsetrusler over landegrensene](#), som ble tatt inn i EØS-avtalen i mars 2015. Norge har hatt mulighet til å delta i innkjøpssamarbeidet siden 2017, [skriver Investigate Europe](#). I et [debattinnlegg](#) i april, skrev helseminister Høie at Norge har sendt brev til Kommisjonen «*hvor vi ba om å få delta i de pågående innkjøpsprosessene, selv om avtalen ikke var signert formelt*».

[Målet med JPA](#) er å sikre en mer rettferdig tilgang til medisinske mottiltak ved grensekryssende helsetrusler, bedre forsyningssikkerhet og mer balanserte priser for deltakerlandene. Per april 2020 deltar 37 land i den felles anskaffelsesmekanismen.

COVAX-mekanismen for global, rettferdig fordeling av vaksiner

I tillegg til å være omfattet av EUs vaksinestrategi, deltar Norge også i det globale vaksineinitiativet COVAX. Regjeringen varslet 18. september at [deltakelsen nå er formelt bekreftet](#). Norge vil sammen med Island bidra med 64 millioner til COVAX-mekanismen, dette tilsvarer opsjoner på 2 millioner vaksinedoser. Et tilsvarende beløp bevilges til innkjøp av samme antall vaksinedoser til lavinntektsland.

«Jeg er glad for at vi nå i nært samarbeid med EU på denne måten gir et viktig bidrag til at alle land i verden kan sikres tilgang til vaksine mot covid-19. Det gode samarbeidet vi har med EU om håndteringen av pandemien, har vært en avgjørende faktor også for å få på plass dette samarbeidet», sier helse- og omsorgsminister Bent Høie.

COVAX har vært virksom siden mai 2020, og er et samarbeid mellom den internasjonale vaksinealliansen (Gavi), den globale koalisjonen for forebygging av epidemier og pandemier (CEPI), og Verdens helseorganisasjon. COVAX som har som formål å fremskynde utvikling og fremstilling av covid-19-vaksiner og sikre en rettferdig og lik tilgang til alle land i verden, uavhengig av betalingssevne.

COVAX-initiativet og Norges bidrag til Gavi og CEPI er [omtalt på regjeringen.no](#). COVAX skal sikre tilgang på 2 milliarder vaksinedoser innen utgangen av 2021, som skal fordeles mellom deltakerlandene i initiativet. Bistandsdelen av COVAX, *COVAX Advanced Market Commitment*

(AMC), er en innkjøpsgaranti finansiert gjennom bistandsmidler, som skal bidra til å dekke vaksinebehovet i lav- og mellominntektsland. Norge støtter COVAX-AMC med 163 millioner kroner.

Gavi koordinerer COVAX-mekanismen, og vil være sentral i distribusjonen av en fremtidig covid-19-vaksine til fattige land. Norge er en av de tre største bidragsyterne til Gavi, med et bidrag for 2021-2025 på over 10 milliarder kroner. Norge har også investert nær fire milliarder kroner i CEPI. Rettferdig fordeling av vaksine mot covid-19 [var tema](#) da utviklingsminister Dag-Inge Ulstein hadde videomøte med Gavis direktør Seth Berkley 16. september.

Ifølge en [ny analyse](#) fra den internasjonale humanitære organisasjonen Oxfam, skal rike land allerede ha kjøpt opp over halvparten av de varslede vaksinedosene fra ledende vaksinekandidater. Rike land som kjøper opp det meste av vaksineforsyningen var et scenario som utspilte seg under svineinflensa-pandemien, [skriver Politico](#), og COVAX-initiativet skal forhindre at dette skjer igjen.

Per 24. august deltok 172 land i diskusjoner om deltakelse i [COVAX-initiativet](#), med frist til 18. september for en bindende forpliktelse. Første innbetaling fra deltakerlandene må gjennomføres innen 9. oktober. Ni CEPI-støttede vaksinekandidater deltar i initiativet, og ytterligere vaksinekandidater er under evaluering. USA har uttalt at de [ikke vil delta](#) i COVAX, mens Kina skal være avventende, ifølge Politico. Europakommisjonen har [tidligere varslet](#) at de vil delta i COVAX, og deltakelsen ble bekreftet i en [pressemelding](#) 18. september. I [State of the Union-talen](#) 16. september uttalte kommisjonspresident Ursula von der Leyen: «*Just this month, the EU joined the COVAX global facility and contributed 400 million euro to help ensure that safe vaccines are available not only for those who can afford it – but for everyone who needs it*».

Situasjonen i Hviterussland

Etter valget i Hviterussland den 9. august tok tusenvis av mennesker til gatene i protest mot det de mente var et rigget valg. Ifølge de offisielle valgresultatene vant sittende president Alexander Lukasjenko med 80,1% av stemmene, mot 10,1% til opposisjonens ledende kandidat Svitlana Tikhanovskaja. Både EU, Europarådet og OSSE har erklært valget som *ikke fritt og rettferdig*. Samtidig har alle tre organisasjoner understreket sterk støtte til alle de menn og kvinner som gjennom fredelige protester og streiker har krevd sin rett til frie valg. Etter mer enn 26 års autoritært styre krever opposisjonen Lukasjenkos avgang og en demokratisering av landet. EU, Europarådet og OSSE har også sterkt fordømt regimets omfattende bruk av vold mot demonstrantene og vilkårlige fengsling av medlemmer av opposisjonen.

I følge den norske Helsingforskomiteen har minst [fire aktivister mistet livet, og det er mer enn ti en ikke kan gjøre rede for](#) etter at de har blitt arrestert og satt i varetekt. Tusenvis av journalister og demonstranter skal ha blitt arrestert, og mange av de fengslede har ifølge Helsingforskomiteen opplevd tortur, voldtekt og grov vold. Opposisjonen fremstår som samlet bak presidentkandidat Tikhanovskaja og hun har uttalt at andre opposisjonsledere støtter henne. Tikhanovskaja har tidligere ikke vært politisk aktiv, men stilte til valg da hennes ektemann – en kjent opposisjonell blogger – ble fengslet i vår. Siden andre ledende opposisjonskandidater har vært fengslet, var det i realiteten kun hun som kunne stille som motkandidat til Lukasjenko. Opposisjonen er samlet rundt kravet om nyvalg. Flere medlemmer av opposisjonens koordinerende råd er blitt deportert til utlandet eller bortført og befinner seg på ukjent sted.

[Den norske regjeringen var tidlig ute med støtte](#) til folket og opposisjonens krav om frie og rettferdige valg, og fordømmelse av valgfusk og politivold. [Den 24. august sluttet Norge seg til EU-erklæringen om presidentvalget i Hviterussland](#). Statsminister Solberg har også uttalt at Norge skal slutte seg til nye listeføringer under EUs sanksjoner mot landet. Hun besøkte Litauen 8. september, og møtte Tikhanovskaja. Statsministeren uttalte i den forbindelse til VG at hun ønsker

nyvalg og regimeskifte i Hviterussland. FNs menneskerettighetsråd i Genève hadde en hastedebatt om Hviterussland 18. september. [Det norske innlegget](#) tok blant annet til orde for dialog i landet.

Selv om forholdet mellom EU og Hviterussland er blitt mye bedre de siste årene, er Russland fortsatt viktigst og Hviterussland er økonomisk avhengig av dette nabolandet. Så sent som da president [Lukasjenko møtte Putin i Sochi 16. september](#), lovet Putin et lån på 1,5 milliarder euro til Hviterussland.

OSSEs formannskap Albania var sammen med Sverige raskt ute og tilbød at OSSE kunne mekle mellom makthavere og opposisjon. President i OSSEs parlamentarikerforsamling (OSSE PA) George Tsereteli uttalte 13. august at Hviterussland må etterleve internasjonale krav og respektere fundamentale rettigheter. OSSE PA har også tilbudt å reise til Minsk for å møte representanter i nasjonalforsamlingen. Verken OSSE eller OSSE PA har foreløpig fått invitasjoner til Minsk. OSSE PA har kontakt med den hviterussiske delegasjonen til OSSE PA om situasjonen i landet.

Europarådet og særlig [PACE president Rik Daems var også tidlig ute med å fordømme valgfusk og den omfattende bruken av vold](#) mot fredelige demonstranter, og har gjentatte ganger understreket betydningen av respekt for menneskerettigheter og rettsstatsprinsipper, jf. blant annet en [fellesuttalelse fra Europarådet 26. august](#).

Etter at demonstrasjonene begynte i Hviterussland, har president Lukasjenko hevdet at NATO bygger opp militære styrker i Hviterusslands nærområder. NATOs generalsekretær Jens Stoltenberg har avvist dette, og har oppfordret både Minsk og Moskva til å respektere den hviterussiske befolkningens rett til å stake ut sin egen fremtid.

Kommisjonspresident Ursula von der Leyen sa i sin årstale i Europaparlamentet 16. september at EU står sammen med befolkningen i Hviterussland. Folket i landet må stå fritt til å bestemme over egen fremtid og de er ikke brikker på noen andres sjakkbrett. Det var også en særskilt debatt om Hviterussland i Europaparlamentet 15. september der med EUs høyrepresentant for utenrikssaker, Josep Borrell deltok. Han sa valget ikke var gyldig og at Lukasjenko dermed ikke er en legitim president. Også han understreket at folket i Hviterussland selv må få velge sin framtid. Demonstrasjonen er ikke mot Russland, men for demokrati. Styresmaktene må åpne for dialog og han trakk fram OSSE som en aktuell medspiller. Fra parlamentarikerne var det bred støtte til disse hovedlinjene, men kritikk av at EUs medlemsland 40 dager etter valget ennå ikke har blitt enige om nye sanksjoner. [Parlamentet vedtok 17. september en resolusjon](#) som krever sanksjoner med Lukasjenko og dem som sto bak forgiftningen av den russiske opposisjonelle Aleksej Navalnyj. Europaparlamentarikerne etterlyste ellers mer konkret støtte til Hviterussland, for eksempel i form av visumliberalisering eller et program for studentutveksling. Opposisjonen i Hviterussland er en av [seks nominerte kandidater](#) til Sakharov-prisen som Europaparlamentet deler ut.

Svitlana Tikhanovskaj var invitert til Brussel for å møte EUs utenriksministre og Europaparlamentets utenrikskomité 21. september. [EUobserver](#) skrev samme dag at vedtak av nye sanksjoner knyttet Hviterussland blokkeres av Kypros som også ønsker sterkere EU-reaksjoner mot Tyrkia. Samtidig kritiserte hviterussiske og russiske myndigheter invitasjonen og kalte den for vestlig innblanding i interne anliggende.

Valg av ny generaldirektør i WTO, status i WTO-forhandlinger, samt valg av ny generaldirektør i OECD

Ny generalsekretær i OECD

Den meksikanske diplomaten som har vært generalsekretær i OECD siden 2006, Angel Gurría, annonserte i sommer at han vil [fratre i slutten av mai neste år](#), etter tre fem-årsperioder i stillingen. Den 1. september presenterte Storbritannias permanente representant til OECD, ambassadør Christopher Sharrock, som fungerer som "Dean of Ambassadors to the OECD", en [formell](#)

[innstilling til medlemslandene om å nominere kandidater til ny generalsekretær innen 1. november 2020](#). Etter dette vil en liste med alle kandidater bli publisert på OECDs nettsider. Ny generalsekretær vil så bli valgt av OECDs Råd (ambassadører fra alle medlemslandene) for en fem-årsperiode fra 1. juni 2021.

Den svenske regjeringen nominerte 1. september [Cecilie Malmström, tidligere handels- og innenrikskommissær for EU, til Sveriges kandidat til stillingen som ny OECD-generalsekretær](#).

OECD ble etablert i 1961 som en erstatning for Marshallplanens «*Organization for European Economic Cooperation*» (OEEC). De 20 opprinnelige europeiske og nordamerikanske medlemmene ble enige om et grunnleggende prinsipp om at “*their economic systems are interrelated and that the prosperity of each of them depends on the prosperity of all*”. I dag har organisasjonen [37 medlemsland](#) fra Nord- og Sør-Amerika, Europa, Asia og Stillehavet. Bare siden 2010, har syv nye medlemsland kommet til. Det siste, Colombia, ble medlem i år.

Sammen representerer OECD-landene 62.2 % av verdens BNP. Generalsekretæren leder en organisasjon med 3300 ansatte, med hovedsete i Paris. Se en analyse fra Center for Strategic and International Studies (CSIS) i juni d.å. om de utfordringene OECD står overfor når de nå skal velge en ny generalsekretær, sett med amerikanske øyne: [The OECD Faces a Decision Point in 2021](#).

Til orientering skal også OSSE velge ny generalsekretær. [EU har nominert Helga Schmid](#), sin utenriksråd og administrativ leder for utenriktstjenesten (EEAS), som kandidat til stillingen. Ny OSSE-generalsekretær skal normalt tiltre i desember d.å.

Ny generaldirektør i WTO

Tre kvinner fra Sør-Korea, Kenya og Nigeria og to menn fra Saudia-Arabia og Storbritannias er nå de fem gjenværende kandidatene til stillingen som ny generaldirektør i WTO. Det var i mai WTOs generaldirektør [Roberto Azevêdo kunngjorde at han ville trekke seg fra stillingen](#) 31. august d.å., ett år før hans andre periode som WTO-sjef gikk ut. Kunngjøringen kom uventet. Begrunnelsen som ble gitt, var hensynet til systemets beste, ved at man kunne få på plass en ny leder i god tid før den planlagte ministerkonferansen i juni 2021. Ministerkonferansen skulle egentlig vært holdt i Kasakhstan i juni d.å., men ble utsatt pga. covid-19.

I et [svar 23. juni på skriftlig spørsmål](#) fra Liv Signe Navarsete (Sp) beklaget utenriksminister Eriksen Søreide avgangen til Azevêdo. Hun informerte samtidig om at WTO-medlemmene hadde til 8. juli med å nominere nye kandidater. Deretter ville kandidatene få muligheten til å presentere seg for medlemslandene før disse konsulterer seg frem til en etterfølger. Generaldirektøren velges ved konsensus. Utenriksministeren skrev at hun beklaget avgangen til Azevêdo i en krevende tid for WTO. Med den utsatte situasjonen WTO og det multilaterale handelssystemet befant seg i, var man fra norsk side opptatt av at organisasjonen burde ha en sterk og samlenende leder med politisk og handelspolitisk erfaring. Da svaret ble oversendt hadde ikke regjeringen konkludert med om det ville være aktuelt å fremme en norsk kandidat.

I ettertid vet vi at dette ikke var aktuelt. Heller ikke EU fremmet en felles kandidat.

Det var i utgangspunktet [8 kandidater til vervet](#) som ny WTO-generaldirektør, hvorav tre kvinner (fra Sør-Korea, Kenya og Nigeria) og fem menn (fra Mexico, Egypt, Moldova, Saudia-Arabia og Storbritannia). Alle åtte [presenterte sine respektive kandidatur](#) til WTOs generallråd (WTO-landenes ambassadører) i Genève i midten av juli, før de formelt startet sine kampanjer overfor WTO-medlemmene.

EUs medlemsland [ble 11. september enige om å støtte de tre afrikanske og den sør-koreanske kandidaten\(e\)](#), som svar på en oppfordring fra WTO til alle medlemmene om å spisse posisjoner og utpeke sine toppkandidater før videre konsultasjoner. Kandidatene fra Egypt, Moldova og

Mexico [trakk seg 18. september](#) etter manglende støtte i organisasjonen. Det vil nå bli holdt videre konsultasjoner, hvor feltet vil bli redusert til to kandidater, før en endelig beslutning normalt skal tas i begynnelsen av november.

Det skal ha vært viktig for EU å støtte både alle de afrikanske og alle de kvinnelige kandidatene. Lederen for Europaparlamentets internasjonale handelskomite har tidligere uttalt at den neste generaldirektøren i WTO burde være en kvinne. Mange har også ment at det nå er Afrikas tur til å lede organisasjonen (for første gang). Ungarns utenriksminister har uttalt at Ungarn støtter EUs posisjon om Kenyas kvinnelig kandidat, men har samtidig signalisert sin bilaterale [støtte til den britiske kandidaten Liam Fox](#).

Situasjonen i WTO mer generelt

WTO står overfor store utfordringer på alle tre felt hvor organisasjonen er ment å levere for det multilaterale handelssystemet: på utviklingen av nytt regelverk (fisk og e-handel), etterlevelse av eksisterende regelverk, og videreføringen av en effektiv tvisteløsning.

WTO forhandler for tiden om nye avtaler på to områder: fiskerisubsidier og e-handel. Utenriksministeren redegjorde for fiskerisubsidier på [møtet i Europautvalget i februar](#) og for e-handel på [møtet i Europautvalget i juni](#). Se også [informasjonspakkene](#) til disse møtene.

Formålet med forhandlingene på fiskerisubsidier er å forby og begrense disse i tråd med FNs bærekraftsmål. Forhandlingene er viktige for bærekraftig havforvaltning og for å vise at forhandlingsfunksjonene i WTO kan levere resultater som omfatter alle WTO-medlemmene. På et møte i juli ble WTOs forhandlingsgruppe enig om å starte en [ny fase i forhandlingene](#) og jobbe for en avtale innen utgangen av året. Forhandlingene forblir allikevel vanskelige, grunnet blant annet spørsmål knyttet til hvorvidt utviklingsland skal nyte godt av visse unntak fra forbud mot subsidier. Her blir det særlig spørsmål om Kina, med verdens største fiskeflåte, fortsatt skal kunne nyte godt av sin status som utviklingsland. I tillegg må man balansere grunnleggende hensyn som bærekraft og økonomisk utvikling. Man har særlig sett en konfliktlinje mellom EU på den ene side, som har vært opptatt av å skille mellom «gode» og «dårlige» subsidier, og hvor flere EU-medlemsland også aktivt ønsker å beholde mye av dagens regime, og selverklærte «høyambisjonsland» som USA, som opplever argumentet med å beholde «gode» subsidier som proteksjonisme.

Norges økonomi er åpen og digitalisert. Dette er bakgrunnen for at Norge deltar i forhandlingene om e-handel i WTO og støtter arbeidet med å oppdatere handelsregelverket slik at digital handel skjer på mest mulig forutsigbare vilkår. 83 av WTOs 164 medlemmer deltar i dag i forhandlingene. Forhandlingsmandatet fra norsk side kom [på plass i februar](#). Utenriksminister Eriksen Søreide sa i Europautvalget i juni at spørsmålet om dataflyt er sentralt i forhandlingene. Hun sa det nye regelverket «*bør si noe om hvordan fri dataflyt balanseres mot behovet for å regulere*». Regjeringen vil jobbe for bedriftenes mulighet til å overføre og lagre data der det er mest hensiktsmessig, samtidig som myndighetene skal kunne stille krav til behandling av personopplysninger og ivareta forbrukerhensyn slik at tilliten til den digitale økonomien forblir sterk.

Som på fisk, kan det også på e-handel bli krevende å få til felles globale standarder, særlig knyttet til dataflyt og lagring av data. WTO vedtok allerede i 1998 et [arbeidsprogram om e-handel](#). Det har allikevel tatt over 20 år å enes om en felles intensjon om å starte formelle forhandlinger om en global avtale, og det kun i deler av medlemsmassen (plurilateral tilnærming).

I sitt forhandlingsmandat om e-handel og innspill til WTO-reform er Kina opptatt av å ivareta rettighetene til utviklingsland: “*accommodate specific concerns of developing members*”.

Mye av spenningen mellom medlemslandene i WTO, som vist i begge forhandlingene ovenfor, følger nettopp skillelinjene mellom utviklede land og utviklingsland. Utviklingsland mener at de burde få større konsesjoner fra utviklede land i forhandlinger om nytt regelverk i WTO. Dette var en viktig grunn til at Doha-runden aldri ble avsluttet, og til at senere forhandlinger har vært vanskelige. De utviklede landene er ofte kritiske til hvordan noen land som etter hvert har fått en svært utviklet økonomi, fremdeles påberoper seg utviklingsstatus for å beholde fordeler i WTO.

Her blir ofte Kina trukket frem. Grunnen til dette kan være at tematikken og ikke minst kritikken har stått sentralt også i de bilaterale handelsforhandlingene mellom USA og Kina det siste året, og også i økende grad i relasjonene mellom EU og Kina. EU anser ikke Kina lenger bare som en internasjonal partner, men også som en systemrival og økonomisk konkurrent. Dette ble gjentatt i [Kommissjonspresident Ursula von der Leyens tale om unions tilstand i Europaparlamentet 15. september](#). Hun sa der at *“The relationship between the European Union and China is simultaneously one of the most strategically important and one of the most challenging we have”*. Forhandlingene mellom USA og Kina har ledet til en første avtale mellom de to. Den ble [konkludert i januar 2020](#). EU sliter fremdeles med å konkludere en investeringsavtale med Kina. Von der Leyen sa i sin tale at *“There is still hard work to do on fair market access for European companies, reciprocity and overcapacity. We continue to have an unbalanced trade and investment partnership.”*

EU, USA og Japan har i lengre tid samarbeidet nettopp for å bekjempe det de ser på som ulovlige subsidier og overkapasitet i land som Kina. De har også vært kritiske til det de ser på som brudd på reglene knyttet til teknologioverføring og mangel på etterlevelse av eksisterende WTO-regelverk mer generelt. De har kommet med en rekke felles uttalelser og erklæringer, og ble så sent som i januar 2020 enige om [nye prinsipper](#) mot ulovlige subsidier.

Samtidig ser man overlappende allianser innenfor WTO. Et eksempel er den bilaterale dialogen EU og Kina har formalisert på WTO-reform. De står særlig samlet i sin kritikk av utviklingen i anke-domstolen hvor USA har blokkert utnevning av nye dommere over lengre tid og på den måten lammet domstolen fullstendig. Som en konsekvens, har EU og Kina sammen med 14 andre partnere, inkludert Norge, inngått en avtale om en [midlertidig anke-domstol](#). Utfordringen er at den midlertidige domstolen bare kan behandle saker hvor begge parter er dekket av avtalen. Så langt har mange av de 16 WTO-medlemmene mer tvister med land som ikke er med, enn med land som er med. Tvister mellom Kina og USA eller mellom EU og USA vil for eksempel ikke kunne ankes til den midlertidige domstolen.

I sin tale til Europaparlamentet 15. september var von der Leyen tydelig på behovet for WTO-reform og EUs ambisjon om å lede arbeidet for dette. EU jobber sammen med Canada om konkrete forslag til WTO-reform. Canada har invitert «likesinnede» WTO-partnere til reformmøter hvor også Norge er med. Kina og USA er ikke med.

Rettsakter:

Aktuelle rettsakter for møtet i EØS-komiteen 25. september 2020

Neste møte i EØS-komiteen finner sted 25. september 2020. *Foreløpig liste* med omtale av EU-rettsakter som EØS-komiteen ville kunne fattet beslutninger om på møtet, ble oversendt Europautvalget 7. september. Den inkluderte 137 rettsakter, hvorav ti krevde samtykke, mens 127 rettsakter ikke hadde konsekvenser for norsk lovgivning. I tillegg inneholdt listen fem budsjettposter. Budsjettposter omhandler Norges bidrag for å dekke ulike deler av Europakommisjonens budsjett som knytter seg til aktiviteter Norge deltar eller har interesser i. Departementet varslet at syv av samtykkesakene kunne bli trukket fra listen av EU-siden. Det omfattet bygningsenergidirektivet, en forordning om EUs flysikkerhetsbyrå, en forordning om

CO₂-utslipp fra tunge kjøretøyer og fire rettsakter relatert til tredje energimarkedspakke. ([Se stortingets faggruppes omtale av et utvalg rettsakter i den foreløpige listen](#)).

Til møtet i Europautvalget 25. september foreligger en *endelig liste* med rettsakter. *Alle de ti samtykkesakene er tatt av listen*. Av rettsaktene som ikke krever Stortingets samtykke er 92 trukket, i tillegg til de fem budsjettpostene. *Alle rettsaktene er trukket av EU*.

Det betyr at det er 34 rettsakter på den endelige listen som nå er sendt Europautvalget.

Vi vil framheve disse rettsaktene:

Karbonlekkasje og vederlagsfrie kvoter

Den foreløpige listen inneholdt tre rettsakter som omhandler hvor mange kvoter virksomheter som er utsatt for karbonlekkasje får tildelt vederlagsfritt i perioden 2021-2030: [2019/708](#), [2019/1842](#) og [2019/331](#). De to første er nå trukket, mens kommisjonsforordning 2019/331 vil bli tatt inn i EØS-avtalen på førstkommende møte i EØS-komiteen. Ifølge EØS-notatet om 2019/331, ønsker Norge tilpasningstekster for å presisere at tidspunktet for notifikasjon til EFTAs overvåkningsorgan ESA er likeverdig med notifikasjon til Europakommisjonen ved vurderingen av hvilken virksomhet som søkte om tildeling først. Videre ønskes tilpasning slik at kommunikasjon kan skje direkte mellom Kommisjonen og forurensningsmyndighetene i EFTA-landene, noe som avviker fra prinsippet om to-pilarstrukturen i EØS-avtalen. Det kommer ikke fram av EØS-notatet, som er datert 11. mai 2020, om hva eventuelle tilpasninger skulle innebære.

EUs Innovasjonsfond

Kommisjonsforordning [2019/856](#) omhandler drift av EUs nye innovasjonsfond. Det etterfølger NER 300-ordningen, som er støtteordningen under EUs kvotedirektiv. Innlemmelse av rettsakten vil innebære at norske virksomheter kan søke om støtte under Innovasjonsfondet på lik linje med virksomheter i EU. Inntektene til Innovasjonsfondet kommer fra salg av 450 millioner kvoter over kvoteperioden, samt eventuelle ubrukte midler fra andre fase av NER 300. Samlede inntekter vil kunne beløpe seg til mellom 6 og 10 milliarder euro, avhengig av kvotepris. Innovasjonsfondet kan gi støtte til innovative lavutslippsteknologier og -prosesser i energiintensiv industri, fangst og lagring av CO₂ (CCS), fangst og bruk av CO₂ (CCU), innovativ fornybar energi og energilagring.

Tredje postdirektiv

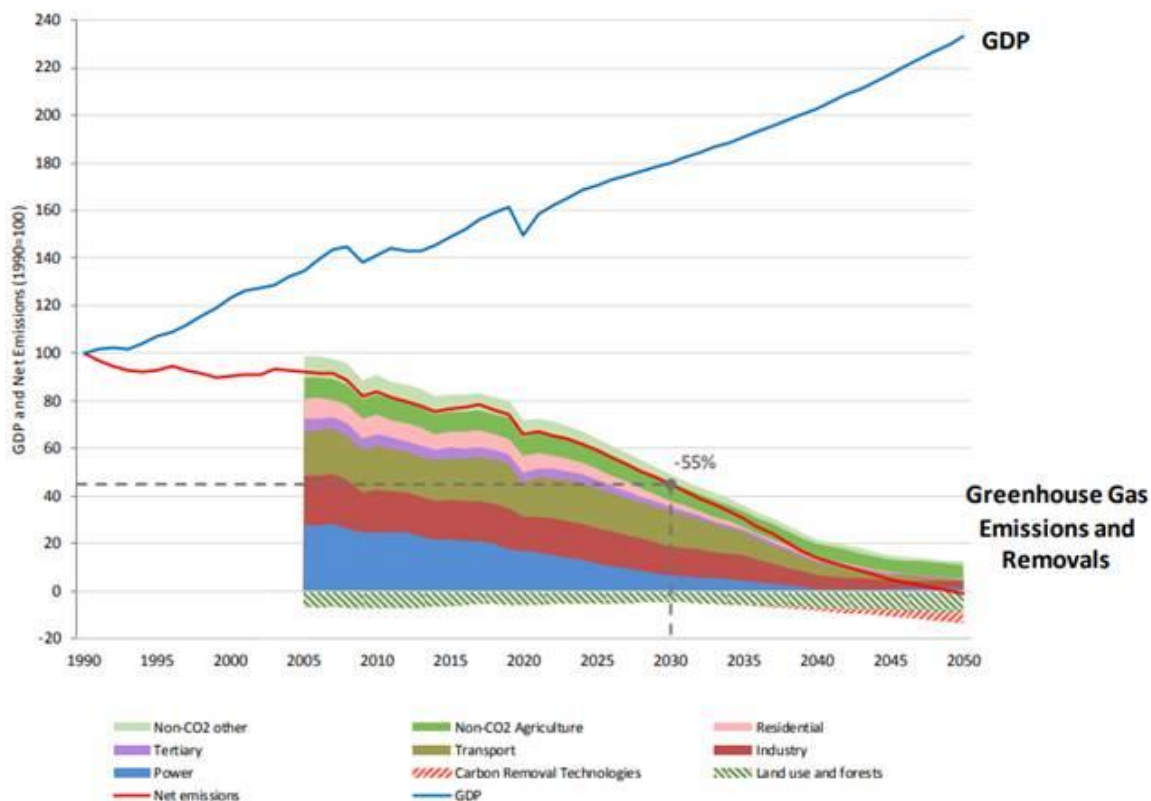
Direktivet [2008/6](#) (tredje postdirektiv) ble vedtatt av EU i 2008 og medfører full liberalisering av all brevpost. Det har vært utestående i EØS i over ti år, de siste årene pga. forsinkelser på Island, men i januar 2020 ble et utkast til EØS-komitebeslutning oversendt av EØS EFTA-landene til EU-siden med sikte på innlemmelse av direktivet. Innlemmelse vil ikke få praktisk betydning i Norge siden regelverket allerede er gjennomført i norsk rett (ved ny postlov i 2015), men vil sikre norske bedrifters adgang til postmarkedet i andre EØS-land.

Andre aktuelle EU/EØS-spørsmål:

EU-Kommisjonen foreslår økte klimaambisjoner

I sin første årstale til Europaparlamentet 16. september lanserte kommisjonspresident Ursula von der Leyen skjerpede utslippsmål. Skal EU nå målet om klimanøytralitet innen 2050 viser Kommisjonen konsekvensutredninger at [utslippene av drivhusgasser må reduseres med 55 prosent innen 2030](#). Gjennomgangen av de nasjonale energi- og klimaplanene viser at medlemsstatene vil overoppfylle målet om 40 prosent utslippsreduksjon innen 2030. Kommisjonen mener det både er nødvendig og mulig å øke ambisjonene til 55 prosent kutt innen 2030. Ifølge Kommisjonen vil det være mulig å skape klimanøytralitet og samtidig sikre økonomisk vekst.

Figur 1: EU kommisjonens scenario for økonomisk velstand og klimanøytralitet 1990-2050

Totalt energiforbruk skal reduseres med 39-41 prosent, samtidig som andelen fornybar energi skal økes til 38-40 prosent av totalt energiforbruk innen 2030. Forbruket av kull, olje og gass skal reduseres med henholdsvis 70, 30 og 25 prosent. Andelen elektrisitet produsert med fornybar energi skal økes fra dagens 32 prosent til minst 65 prosent innen 2030.

Alt dette krever betydelige investeringer. Minst 30 prosent av EUs flerårige budsjetter og EUs omstillingspakke [Next Generation EU](#). Ifølge Kommisjonen må de årlige energirelaterte investeringene øke med € 350 milliarder i årene 2021-2030 sammenlignet med årene 2011-2020. Kommisjonen lanserer en ny [finansieringsmekanisme for fornybar energi](#). Her skal medlemslandene kunne velge om de vil være vertskap for fornybar energiprojekter, eller være medvirker ved å investere i fornybar energi i andre medlemsland. Private investorer skal også kunne delta. Investeringene samles i en pool og fordeles til prosjektene etter en anbudskonkurranse. Både vertsland og bidragsytere skal få beregne en andel av utslippskuttene i sin utslippsstatistikk etter en gitt formel. [Rettsakten](#) om finansieringsmekanismen for fornybar energi gjennomfører artikkel 33 i [EUs forordning om et styringssystem for energiunionen og EUs klimainnsats](#) fra 2018. EØS/EFTA-landene vurderer forordningens EØS-relevans.

Figur 2: Finansieringsmekanismen for fornybar energi

Alle sektorer skal bidra til utslippskuttene. Renoveringen av bygg skal minst dobles fra dagens rate på 1 prosent per år. Andelen fornybar energi i transportsektoren skal økes fra 6 prosent i 2015 til om lag 24 prosent i 2030. Kommisjonen antar at utslippene fra industrisektoren kan reduseres med minst 25 prosent innen 2030, men setter foreløpig ikke noe mål for industrien. Utslippene av andre drivhusgasser enn CO₂ kan reduseres med 35 prosent mener Kommisjonen. Dette må skje både i energisektoren, avfallssektoren og i landbruket. Utviklingen av og bruken av ny teknologi må skje innen 2030 skal EU nå målet om klimanøytralitet innen 2050. Mengden karbon som lagres i biomasse må økes. Det betyr endringer i arealbruk og skogforvaltning. Skogen må lagre mer karbon enn i dag. Det betyr også at det må settes strengere krav til bruken av biomasse som energikilde.

Kommisjonen vil legge frem en revidert lovpakke for klima og energi i juni 2021. Den vil inneholde rettsaktene for kvotehandel, innsatsfordeling, energimarked, energiunion, arealbruk og skog, fornybar energi, energieffektivisering, bygningsenergi, økodesign og energiskatt. Kommisjonen legger bl.a. opp til at all forbrenning av fossil energi skal omfattes av EUs kvotehandelssystem ETS.

Europaparlamentet – plenums møte 14. – 17. september 2020

Europaparlamentet holdt 14.-17. september plenums møte i Brussel hvor blant annet Kommisjonspresident Ursula von der Leyen holdt sin første årstale. Sesjonen og årstalen står ikke på dagsorden for Europautvalget som sådan, men vi viser til dem i mange av sakene i infopakken. Utover disse sakene, diskuterte også Europaparlamentet andre viktige problemstillinger for Norge og EØS, som klima og energi (gass), migrasjon, arbeidsliv (minstelønn), digital omstilling, og rettsstatsprinsipper. Vi velger derfor å ta med utdrag om disse sakene fra innberetningen til Per Nestande (Stortingets Brusselkontor) nedenfor. [Hele innberetningen med Pers kommentarer kan lese her.](#)

Plenums møtet kort oppsummert

- Kommisjonspresident Ursula von der Leyen varsla i sin årstale auka ambisjonar for utsleppsreduksjon og at Dublin-avtalen bør erstattast av eit nytt migrasjonsregelverk
- Von der Leyen er uroa for rettsstatsutviklinga i Polen og andre EU-land, men Parlamentet kom med kritikk at av Kommisjonen og Rådet for ikkje gjer nok for rettsstat og mot etableringa av LGBTI-frie soner i Polen.
- Skjerpa tone mot Kina, Russland og Tyrkia både frå Kommisjonen og Europaparlamentet.
- Europaparlamentet ynsker sanksjonar mot president Lukasjenko og dei som sto bak forgiftinga av Navalnyj og Kommisjonen tek til orde for ei europeisk Mangnitskij-lov.
- Von der Leyen pessimistisk til utsiktene for å få til ein avtale med Storbritannia om det framtidige tilhøvet
- Brei støtte i Europaparlamentet til meir harmoniserte system for reiserestriksjonar pga. covid-19 og krav om tiltak for å hindre medisinmangel.
- Europaparlamentet ynskjer eit større fond for grøn omstilling og opnar for at gass kan få støtte som ein overgangsteknologi.

Kommisjonspresidentens årstale om situasjonen i EU

I ein over timelang tale til Europaparlamentet i Brussel onsdag, gjorde kommisjonspresidenten opp status for situasjonen i EU og varsla mange nye initiativ for det neste året. Same dag sendte ho [eit brev til Europaparlamentet og Det tyske rådsformannskapet](#) med ei meir detaljert oversikt over initiativ som skal leggjast fram det neste året. [Les heile talen her](#) og [Europaparlamentets oppsummering av innlegga til dei parlamentariske leiarane her](#).

Sosialt Europa og minstelønn

I sin tale understreka von der Leyen understreka kor viktig det er med eit sosialt rettferdig EU. Det midlertidige SURE-programmet for er viktig for arbeidstakarar og verksemdar i mange land. Det vil også kome eit framlegg knytt til minstelønn som støtte etableringa av eit rammeverk som

sikrar eit system for minstelønn eller kollektivavtaler i alle land. Framlegget skal respektere nasjonale tradisjonar og system.

Digital omstilling og skattlegging

Von der Leyen viste i sin tale til at pandemien har ført stor digital omstilling på kort tid. Denne omstillinga må halde fram. Teknologi og kunstig intelligens gir store moglegheiter, men det må vere reglar for personvern og digital sikkerheit. Det er viktig med gode system for å dele data og bruke dei i innovasjon og forskning og alle må kunne ta del i den digitale omstillinga. Utbygging av infrastruktur som breiband også utanfor sentrale strom, er viktig. EU ynskjer ei felles OECD-løysing for skattlegging av digitale selskap, men dersom det ikkje er mogleg å få til dette, vil EU kom med eit eige framlegg neste år.

Migrasjon

Von der Leyen sa i årstalen migrasjonspolitikken må være menneskeleg og human, og at den må vere basert på solidaritet mellom landa. Dei som ikkje har krav på opphald må returnerast og dei som skal ha opphald må integrerast. Det er viktig å styrke kontrollen med yttergrensene, etablere ruter for legal innvandring og slå ned på menneskesmuglarar. I ein kommentar seinare i debatten varsla ho at Kommisjonen vil gjere framlegg om å erstatte Dublin-forordninga med eit nytt Europeisk migrasjonssystem. Framlegget vil kome neste veke. Det var elles [ein særskilt debatt om situasjonen i Moria-leiren torsdag](#).

Rettsstat og LGBT-frie soner i Polen

Von der Leyen understreka i sin årstale at rettsstatsprinsipp er grunnleggjande viktig. Kommisjonen kjem med ein rapport i slutten av september som systematisk vil vurdere situasjonen i alle medlemslanda.

Europaparlamentet hadde også ein særskilt debatt om rettsstatssituasjonen i Polen og såkalla LGBT-frie soner i landet. [Ein resolusjon krev at Rådet nå må handle](#), jf. også Europaparlamentets [førehandsomtale](#). Saksordførar López (S&D, Spania) sa i debatten at når både Venezia-kommisjonen, Europarådet, OSSE og EU har uttrykt bekymring for utviklinga i Polen, er det grunn til uro. Samla er det mange teikn på at landet går vekk frå europeiske verdiar. Dett er alvorleg og undergrev heile det europeiske prosjektet. Dette er den tiande resolusjonen EP vil vedta om rettsstat og minoritetar der Polen er tema eller eit av fleire land som blir framheva. EU kan ikkje tillate at Polen ignorerer Europaparlamentet, Kommisjonen eller EU-domstolen. Han sa resolusjonen fokuserer på konkrete tilhøve som maktdelegingsprinsipp, domstolane, mediemangfald og grunnleggjande rettar. Samla bad han om at Rådet og Kommisjonen går frå ord til handling.

Visepresident i Europakommisjonen, Věra Jourová, sa seg langt på veg samd med Lopez. Ho ser svært alvorleg på utviklinga i Polen, ikkje minst endringane som blir gjort i domstolsapparatet. Det er opna fleire traktatbrottsaker mot landet. Ein nederlandsk domstol har bedt EU-domstolen vurdere om det er akseptabelt å etterkomme ein polsk arrestordre eller om dei som blir utlevert til Polen ikkje kan garanterast rettferdig behandling. Den samla effekten av mange ulike endringar er alvorleg. Ho var glad for at Europaparlamentet og det tyske formannskapet har sett dette på dagsorden og sa det er nødvendig å stryke EUs verktøykasse nå i samband med langtidsbudsjettet. Skattebetalarane i mange land ynskjer ikkje overføringar til land som bryt grunnleggjande verdiar. Dei som laga Lisboa-traktaten hadde ikkje fantasi til å førestille seg behovet for strengare verktøy enn artikkel 7 i traktaten. Det er over 100 kommunar og regionar i Polen har vedtak om å vere LGBTI-frie soner. Vedtaka er svært ulike i form og innhald. Kommisjonen må ha ei legalistisk tilnærming og kan berre følge opp dette dersom det er konkrete klager. Samstundes har EU-domstolen avgjort at ytringar kan vere i strid med direktivet om likebehandling i arbeidslivet. Til dei som bad om meir konkret handling sa Jourová hennar mål også er vidare dialog med Polen. Det er også behov for klare definisjonar av kva rettsstatsprinsipp betyr. Dette er noko

Kommisjonen vil kome attende til i ein rapport om rettsstatssituasjonen i EU generelt som kjem seinare i haust.

Navalnyj-saken

Tysdag var det debatt med høgrepresentant Josep Borrell mellom anna om forgiftinga av den russiske opposisjonsleiaren Aleksej Navalnyj. [Parlamentet vedtok også ein resolusjon](#) som mellom anna krev sanksjonar mot presidenten i Kviterussland og dei som sto bak forgiftinga av Navalnyj. Borrell sa det er prova at Aleksej Navalnyj vart forgifta, og bad om at Russland må samarbeide om etterforskinga. Det er også viktig med eit effektivt forbod mot kjemiske våpen mellom anna av den typen som vart bruk mot Navalnyj. Han viste til at jamvel om Kommisjonen aldri hadde vore entusiastiske til Nordstrøm 2-rørledninga, er det ikkje Kommisjonen som bestemmer om den skal fullførast.

Europaparlamentet vil styrke mekanismen for sivil beredskap

Med 617 mot 52 røyster og 23 fråhaldande, [vedtok Europaparlamentet](#) sin posisjon knytt til EUs samordningsmekanisme for sivil beredskap og krisehandtering. Parlamentet meiner mellom anna at EU må auke investeringane i lagre av utstyr og i ressursar slik at medlemsland i krise, raskare kan få hjelp. Det er ikkje minst viktig i ein situasjon der fleire land blir råka av ein krise samstundes.

Naturgass som overgangsenergi i fondet for rettferdig omstilling

[Europaparlamentet voterte over rammeverket](#) for omstillingsfondet for rettferdig omstilling. Parlamentet ynskjer ei større ramme og virkeområde for fondet. Framlegget frå Kommisjonen la opp til at investeringar knytt til produksjon, foredling, distribusjon, lagring eller forbrenning av fossile brensel, ikkje skal kunne få støtte frå fondet. Eit fleirtal i Europaparlamentet opna likevel for at investeringar knytt til naturgass brukt som ein overgang frå til dømes kol eller skiferolje, er kvalifisert for støtte på visse vilkår. Ikkje minst Den grønne gruppa var svært misnøgde med dette vedtaket.

Skipsfart må inn i kvotehandelssystemet

[Europaparlamentet tek til orde for](#) at skipsfarten må inn i kvotehandelssystemet og at utsleppa frå skipsfarten må ned med minst 40 prosent innan 2030. Parlamentet vil også ha eit havfond basert på inntektene frå kvoteauksjonane fram til 2030. Fondet skal mellom anna fremje utvikling av meir energieffektive skip og investering i grønne hamner.